

***Годишна информација
за плаќањата во Република
Северна Македонија
во 2019 година***

**НАРОДНА
БАНКА НА
РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

**ДИРЕКЦИЈА ЗА
ПЛАТНИ СИСТЕМИ**

СОДРЖИНА

1. ПРАВНА РАМКА И МЕТОДОЛОШКА ОСНОВА	3
2. ПЛАТЕЖНИ ТРАНСАКЦИИ	4
2.1 КРЕДИТНИ ТРАНСФЕРИ	5
2.2 ПЛАТЕЖНИ КАРТИЧКИ	7
3. ПЛАТЕЖНА ИНФРАСТРУКТУРА.....	12
4. КОРИСТЕЊЕ ГОТОВИНА.....	16
5. ПЛАТНИ СИСТЕМИ ВО ЗЕМЈАТА	17
6. НАДОМЕСТОЦИ ЗА КОРИСТЕЊЕ ПЛАТЕЖНИ КАРТИЧКИ.....	17
7. ТРЕНДОВИ КАЈ ИНТЕРНЕТ-ТРГОВИЈАТА.....	19

КРАТКО РЕЗИМЕ

Со современите начини на плаќања на европско и глобално ниво, инспирирани од промените коишто ги наметна процесот на дигитализацијата во светски рамки, се менуваат навиките и културата на плаќањата во домашната економија. Дигитализацијата придонесува за полесен и побрз пристап до широк асортиман на производи и услуги, што, пак, придонесува и за раст на безготовинските плаќања.

Граѓаните и компаниите сè поголем број од плаќањата во земјата ги вршат со посредство на банките преку користење на кредитните трансфери и платежните картички.

Вкупниот број плаќања извршени во 2019 година забележа годишен раст од 11,7% при остварени 127 милиони трансакции. Притоа, кредитните трансфери и платежните картички беа подеднакво користени во изминатата година, изедначувајќи го своето учество во вкупните плаќања за првпат, како резултат на посилниот раст на користењето на платежните картички во изминатиот период.

Електронските кредитни трансфери растат засилено во споредба со кредитните трансфери иницирани на хартија.

При годишен раст од 5,2% на вкупните кредитни трансфери во 2019 година, електронски иницираните кредитни трансфери растеа побрзо со стапка од 6,2%, во споредба со кредитните трансфери иницирани на хартија (4,4%). Компаниите го извршуваат поголемиот дел од своите плаќања со кредитни трансфери по електронски пат (53,8%). Од друга страна, граѓаните најчесто ги користеле шалтерите на банките за извршување на плаќањата со кредитен трансфер (78%), а од оние кои претпочитале електронски канали, 75% биле иницирани преку персоналните сметачи, 24% преку апликација на мобилниот телефон, а само 1% го користеле банкоматот за таа цел.

Плаќањата со картички стануваат сè поприсутни во нашето секојдневно купување производи и услуги.

Продолжува силниот раст на плаќањата во трговијата со платежни картички издадени од домашни издавачи на уреди лоцирани во земјата и на годишна основа во 2019 година изнесуваше 20,7%. Расте бројот на трансакции на физичките места на продажба со 20,4%, но уште посилно растат плаќањата со картички на интернет со 29%, на годишна основа. Притоа, процентот на население во земјата кое купува преку интернет се зголемува постојано и во 2019 година достигна 29% од населението кое користело интернет.

Новите бесконтактни технологии применети кај плаќањата со платежни картички сè повеќе се применуваат.

Учеството на бесконтактните плаќања со платежни картички постојано се зголемува и во 2019 година порасна за 18 п.п., достигнувајќи 57% во вкупните картични плаќања на физички места на продажба. Ова е резултат на инвестициите на банките, коишто продолжија со зголемувањето бројот на издадени бесконтактни картички и со поставувањето уреди за прифаќање бесконтактни плаќања, заменувајќи ги на овој начин контактните картички и уреди, со што во 2019 година бесконтактните картички и уреди достигнаа учество од 53,2% и 62,9% во вкупните издадени картички и поставени уреди, соодветно.

1. ПРАВНА РАМКА И МЕТОДОЛОШКА ОСНОВА

Обезбедувањето меѓународно споредливи податоци за платежната статистика преку примена на методолошките основи и барања на Банката за меѓународни порамнувања (БИС) и нивно усогласување со барањата на Европската централна банка е постојана заложба на Народната банка. Значителен напредок на ова поле беше постигнат на почетокот на 2016 година кога Народната банка донесе целосно нова регулатива¹ во којашто беа транспонирани голем дел од методолошките основи и барања од Регулативата за платежната статистика бр. 1409/2013 на ЕЦБ, обезбедувајќи истовремено конзистентност и со методологијата за платежна статистика на БИС.

Со цел да се зголеми квалитетот и транспарентноста на податоците особено во доменот на картичното работење пред засегнатите страни, аналитичарите и пошироката јавност, Народната банка, во декември 2019 година, започна со објавување подетални податоци² поврзани со трансакциите со платежните картички, кои од 2016 година се прикажуваа само на агрегатно ниво, во рамки на извештаите за платежни трансакции со платежни картички според типот на уредот. Во новите прегледи, податоците за трансакции со платежни картички се подетално прикажани од аспект на земјата во која е лоциран уредот преку кој е извршена трансакцијата, како и од аспект на земјата во која е издадена платежната картичка. Притоа, за секоја од поединечните земји Народната банка објавува податоци за бројот и вредноста на трансакциите, во зависност од тоа дали се извршени на банкомати, уреди на физички места на продажба или на виртуелни места на продажба. Исто така, Народната банка, во текот на 2019 година, започна со објавување податоци и за висината на надоместоците на продажното место коишто банките и другите даватели на платежни услуги ги наплатуваат од трговците.

Новата методолошка рамка на платежната статистика, вклучувајќи ги и измените коишто се направија во 2019 година за поголема достапност и транспарентност, придонесува кон остварување на една од стратегиските цели на Народната банка за обезбедување квалитетни статистички податоци, целосно усогласени со меѓународните и европските статистички стандарди, водејќи сметка за известувачкиот товар и нивната ефикасна, навремена и едноставна дисеминација до корисниците. Таа обезбедува прибирање висококвалитетни податоци за плаќањата, а ќе биде ревидирана во согласност со развојот на технологијата на извршување на плаќањата и промените кај методолошка поставеност на платежната статистика на ЕЦБ и Банката за меѓународни порамнувања.

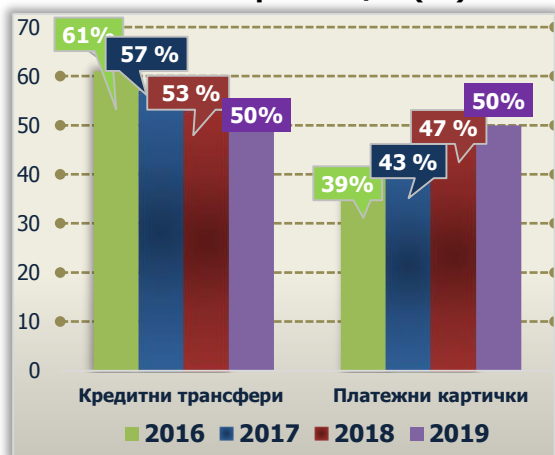
¹ „Одлука за доставување податоци за извршените активности во платниот промет“ („Службен весник на Република Македонија“ бр. 42/16) и „Упатство за доставување на податоци за извршените активности во платниот промет“ („Службен весник на Република Македонија“ бр. 73/16).

² „Одлука за изменување на Одлуката за доставување податоци за извршените активности во платниот промет“ („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 250/2019).

2. ПЛАТЕЖНИ ТРАНСАКЦИИ

Графикон 1

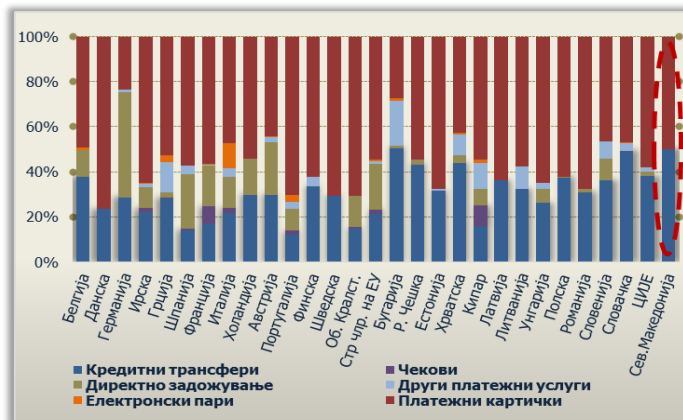
Учество во вкупен број безготовински трансакции (%)

Извор: НБРСМ

Графикон 2

Учество во вкупниот број на безготовински трансакции (%)

Извор: НБРСМ и ЕЦБ

состојба во земјата, пред сè, се должи на отсуството на останати видови платни инструменти за разлика од постарите земји членки на ЕУ и земјите од групата ЦИЈЕ коишто имаат поголем спектар на платежни инструменти, но и различни навики на нивно користење. Така, директното задолжување преовладува во

Вкупниот број плаќања³ остварени во земјата во 2019 година забележа годишен раст од 11,7%, при остварени 127 милиони трансакции. Притоа, кредитните трансфери и платежните картички беа подеднакво користени, изедначувајќи го своето учество во вкупните плаќања за првпат, како резултат на посилниот раст на користењето на платежните картички во изминатиот период. За сметка на евидентираното зголемување на учеството на платежните картички за 11 п.п. низ годините во изминатиот четиригодишен период, забележано е постојано намалување на учеството на трансакциите со кредитни трансфери.

Споредбената анализа на податоците за плаќање со безготовински платни инструменти во земјата, старите земји членки на ЕУ⁴ и земјите од групата ЦИЈЕ⁵ покажуваат дека во земјата, учеството на трансакциите со платежни картички во вкупниот број на плаќањата (50%) е пониско од просекот на земјите од ЦИЈЕ и старите земји членки на ЕУ (58% и 55%, соодветно). Од друга страна, учеството на кредитните трансфери (50%) во вкупниот број на плаќањата е значително над просекот на земјите од ЕУ (21%) и ЦИЈЕ (38%). Ваквата

³ Плаќањата се однесуваат на трансакциите на правните и физичките лица (без секторот „монетарни финансиски институции“). Платните инструменти што се користат за извршување на плаќањата во Република Северна Македонија се кредитните трансфери и платежните картички, додека чековите беа во употреба до 2007 година, а директните задолжувања сè уште не се воведени како платен инструмент. Воедно, и покрај законската можност, не постојат трансакции со користење електронски пари.

⁴ Австрија, Белгија, Германија, Грција, Данска, Ирска, Италија, Обединето Кралство, Португалија, Финска, Франција, Холандија, Шведска и Шпанија.

⁵ Бугарија, Естонија, Кипар, Латвија, Литванија, Полска, Република Чешка, Романија, Словачка, Словенија, Унгарија и Хрватска.

Германија (47%), голема употреба на чекови има во Кипар и Франција (9% и 7%, соодветно), а релативно висока примена на електронските пари во Италија (11%).

Вкупната вредност на плаќањата во земјата во 2019 година забележа годишен раст од 6,5% и изнесуваше 4.062 милијарди денари. Притоа, движењата на структурните учества на платните инструменти во вкупната вредност на плаќањата и натаму се релативно стабилни како и во изминатиот период, така што најголемиот дел од вредноста на трансакциите (98,6%) е извршен со кредитни трансфери, а само 1,4% од вредноста на плаќањата е остварена со употреба на платежните картички.

2.1 КРЕДИТНИ ТРАНСФЕРИ

Вкупниот број плаќања извршени со кредитни трансфери во 2019 година изнесува 63,6 милиони трансакции и забележа годишен раст од 5,2%. Притоа, електронските инцирани кредитни трансфери растеа побрзо со стапка од 6,2% во споредба со кредитните трансфери инцирани на хартија (4,4%).

Табела1 **Кредитни трансфери како безготовински платен инструмент за физички и правни лица (учество во %)**

Број на Кредитни трансфери (структурално учество на физички и правни лица)	2016		2017		2018		2019	
	Физички лица (%)	Правни лица (%)	Физички лица (%)	Правни лица (%)	Физички лица (%)	Правни лица (%)	Физички лица (%)	Правни лица (%)
<i>Според иницијаторот на плаќањето</i>	28	72	29	71	29	71	30	70
<i>Според начинот на иницирање</i>								
хартиени	81	51	80	49	79	47	78	46
електронски	19	49	20	51	21	53	22	54
<i>Според уредот на којшто се иницирани електронските кредитни трансфери</i>								
персонален сметач	90	100	86	99.8	81	99.4	75	98.9
мобилен телефон	8	/	12	0.2	18	0.6	24	1.1
банкомат	2	/	2	/	1	/	1	/
Учество на трајните налози во вкупни Кредитни трансфери	15.8	0.2	19.0	0.2	19	0.2	18.3	0.2

Извор: НБРСМ

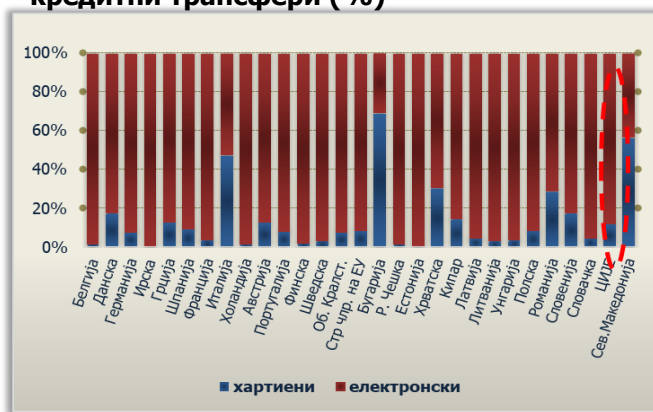
Во структурата на кредитните трансфери од аспект на корисникот и натаму преовладуваат правните лица со 70%, додека, пак, остатокот од 30% се иницирани од физичките лица. Притоа, граѓаните најчесто ги користеле шалтерите на банките за извршување на плаќањата со кредитен трансфер (78% од вкупниот број кредитни трансфери), а од оние кои претпочитале електронски канали, 75% од кредитните трансфери ги иницирале со користење на персоналните сметачи, 24% апликацијата на мобилниот телефон, а само 1% го користеле банкоматот за таа цел. Карактеристично е да се напомене дека употребата на мобилен телефон од страна на физичките лица за иницирање електронски кредитни трансфери расте од година во година, при што во споредба со 2018 година, се забележува раст од 6 п.п., или значителни 16 п.п. во однос на 2016 година. За разлика од физичките лица, правните лица претежно, или 54% од вкупните кредитни трансфери, ги извршиле електронски. Како и кај граѓаните, така и кај правните

лица, од електронските канали преовладува употребата на персоналниот сметач, и тоа дури со цели 99%, а само 1% за таа цел ги користеле мобилните банкарски апликации.

Употребата на трајниот налог, како поткатегија на кредитен трансфер со кој се овозможува безготовинското плаќање да се изврши врз основа на договорен однос помеѓу имателот на трансакциската сметка и банката⁶, бележи стабилен нагорен раст кај физичките лица, при што неговото учество во вкупните кредитни трансфери се зголемува од 15,8% во 2016 година на 18,3% за 2019 година. Овој раст укажува на постоење стабилен интерес на граѓаните за користење налог на плаќање којшто го спроведува банката во име и интерес на своите клиенти, за однапред дефинирани основи за плаќања.

Иако електронскиот начин на иницирање на плаќањата заради неговата ефикасност, практичност и брзина, сè повеќе се прифаќа во земјата, сепак споредбените податоци покажуваат дека во земјата има релативно пониско структурно учество на бројот на електронски иницирани трансакции со кредитни трансфери (44,2%), во споредба со старите земји членки на ЕУ и земјите од ЦИЈЕ, каде што учеството на електронски иницирани кредитни трансфери во вкупниот број трансакции со кредитни трансфери изнесува 92% и 88%, електронското иницирање кредитни трансфери преовладува во Белгија, Ирска, Холандија и Чешка (99%), додека земја каде што кредитните трансфери се иницираат претежно на шалтерите на банките е Бугарија (69%), а високо учество е забележано и кај Италија (47%).

Графикон 3
Учество во вкупниот број трансакции со кредитни трансфери (%)

Извор: НБРСМ и ЕЦБ соодветно. Притоа, електронското иницирање кредитни трансфери преовладува во Белгија, Ирска, Холандија и Чешка (99%), додека земја каде што кредитните трансфери се иницираат претежно на шалтерите на банките е Бугарија (69%), а високо учество е забележано и кај Италија (47%).

Вкупната вредност на плаќањата извршени со кредитни трансфери во земјата во 2019 година изнесуваше 4.005 милјарди денари и забележа годишен раст од 6,4% (со структурно учество 6% од остварената вредност од страна на физички лица, наспроти 94% од вредноста остварена од страна на правните лица). Притоа, слично како и кај бројот на трансакции остварени со кредитни трансфери, забележан е побрз раст на електронски иницираните кредитни трансфери (7,6%), во споредба со кредитните трансфери иницирани на хартија (5%).

Според уредот на којшто се иницирани електронските кредитни трансфери, 99,6% од вредноста е остварена со употребата на персонален сметач од страна на правните лица,

⁶ Со склучување на договорот, имателот на трансакциската сметка како плаќач ѝ одобрува на банката да издаде налог за плаќање на товар на неговата трансакциска сметка и да го спроведе плаќањето во одреден износ во полза на одреден примач, на пример плаќање сметки за струја, вода и други услуги. Исто така, во оваа поткатегија се вклучуваат и останатите безготовински плаќања извршени на товар на трансакциските сметки во банката врз основа на договорниот однос помеѓу банката и нејзините клиенти, а се однесуваат на наплата на рати за отплата на кредит, камати, провизии, дивиденди и задолжувања на сметката по некои други основи.

додека остварената вредност со употребата на персонален сметач кај физичките лица изнесува 81,4%. Зголемување од 7,2 п.п. во однос на 2018 година, се забележува кај остварената вредност со кредитните трансфери иницирани преку мобилен телефон од страна на физичките лица, односно значителни 18% од вредноста, наспроти 0,4% од вредноста остварена со употребата на мобилен телефон од страна на правните лица. Незначителен дел од вредноста (0,6%) е остварена со употреба на банкомати за иницирање кредитен трансфер од страна на физичките лица.

Табела 2 **Вредност на кредитни трансфери како безготовински платен инструмент за физички и правни лица (учество во %)**

Вредност на Кредитни трансфери (структурално учество на физички и правни лица)	2016		2017		2018		2019	
	Физички лица (%)	Правни лица (%)	Физички лица (%)	Правни лица (%)	Физички лица (%)	Правни лица (%)	Физички лица (%)	Правни лица (%)
<i>Според иницијаторот на плаќањето</i>	6	94	6	94	6	94	6	94
<i>Според начинот на иницирање</i>								
хартиени	85	47	81	48	83	48	85	47
електронски	15	53	19	52	17	52	15	53
<i>Според уредот на којшто се иницирани електронските кредитни трансфери</i>								
персонален сметач	94	100	92.6	99.9	88.6	99.8	81.4	99.6
мобилен телефон	5	/	6.7	0.1	10.8	0.2	18	0.4
банкомат	1	/	0.7	/	0.6	/	0.6	/
Учество на трајните налози во вкупни Кредитни трансфери	5.34	0.27	6.36	0.23	6.0	0.2	6.23	0.16

Извор: НБРСМ

Учеството на трајните налози во вкупната вредност на остварените кредитни трансфери во 2019 година кај физичките лица изнесуваше 6,23% и забележа умерено зголемување во однос на претходната година (0,23 п.п.). Од друга страна, учеството на вредноста на трајните налози иницирани од правните лица и натаму е ниско (0,16%) и забележува надолни движења во изминатиот период.

2.2 ПЛАТЕЖНИ КАРТИЧКИ

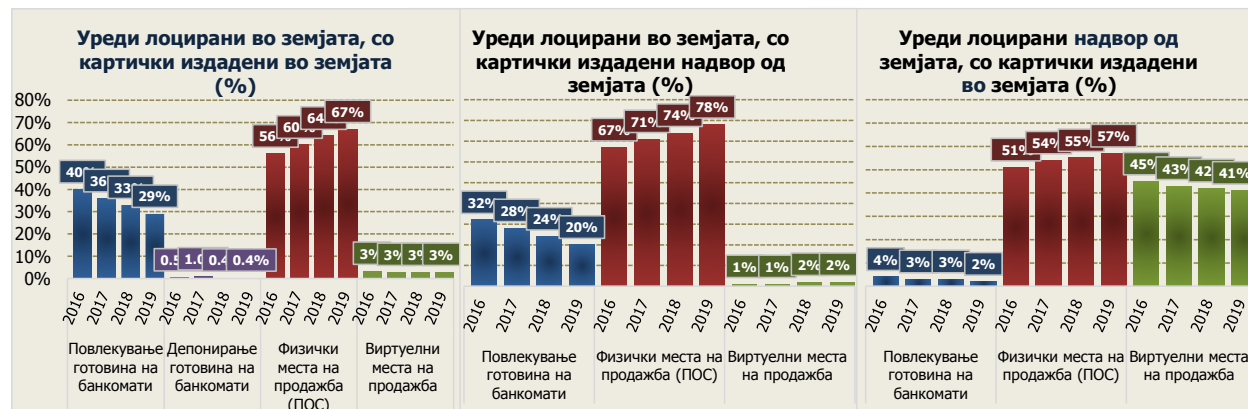
Вкупниот број трансакции со платежни картички издадени од домашни издавачи на уреди лоцирани во земјата во 2019 година изнесува 92 милиона трансакции и забележа годишен раст од 14%. И оваа година, како и минатите години забележуваме силен раст на плаќањата во трговијата со платежни картички, којшто во 2019 година изнесуваше 20,7%. Овој пораст се должи како на растот на плаќањата со картички на интернет со 29%, така и на користењето на картичките на физичките места на продажба коешто порасна за 20,4%. Годишен раст од околу 2,9% е забележан кај трансакциите за депонирање готовина на банкомати, додека, пак, повлеквањето готовина бележи пораст од само 1%. Притоа, и во 2019 година расте учеството на бројот на трансакции на физичките места на продажба во вкупниот број трансакции за 3 п.п. на годишна основа и достигнува 67%, за сметка на намаленото учество за 4 п.п. на трансакциите за повлекување готовина од банкоматите. Паралелно, раст бележи и нивната употреба на домашните виртуелни (интернет) места на продажба, но учеството е сè уште релативно

ниско, а мала е и употребата на овие картички за депонирање готовина на банкоматите во земјата.

Во 2019 година, на уредите лоцирани во земјата се извршени 7 милиони трансакции со платежни картички издадени од странски издавачи (годишен раст од 25,7%). И кај овие платежни картички е видлива нивната сè поголема употреба за плаќања на физичките места на продажба (учество од 78%), при намалена употреба за повлекување готовина од банкоматите и сè уште незначителна употреба за плаќање на домашните виртуелни (интернет) места на продажба.

Со платежните картички издадени од домашни издавачи на уредите лоцирани надвор од земјата, во 2019 година се извршени 8 милиони трансакции, што претставува зголемување за 24,9% во однос на минатата година. За разлика од големата употреба на банкоматите во земјата за подигање готовина со платежните картички од домашните издавачи, но и од странските издавачи, имателите на картички издадени од домашни издавачи при патувањето надвор од земјата не ги користат често странските банкомати и не подигаат значителни износи на готовина (учество од 2% во бројот на вкупните трансакции со картички од домашни издавачи на уреди надвор од земјата). Најголемо учество (57%) во вкупниот број на овие трансакции имаат плаќањата на физичките места на продажба, со присутен благ нагорен тренд. Нешто помала, но значителна е и употребата на платежните картички од домашни издавачи за плаќање на виртуелните (интернет) места на продажба на странски субјекти (41%), иако се забележува благ надолен тренд на учеството.

Графикон4 Учество во вкупниот број трансакции со платежни картички

Извор: НБРСМ

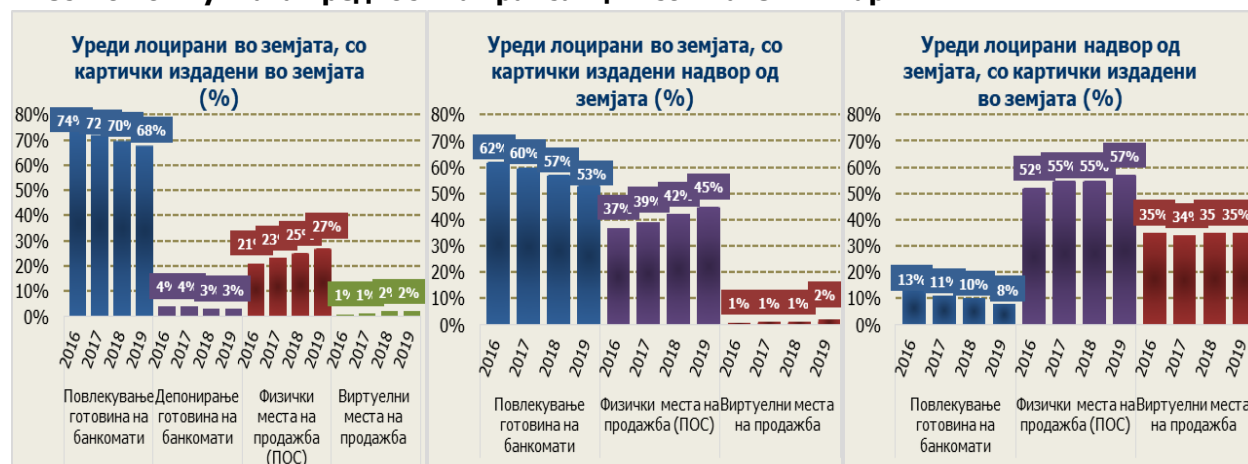
Вкупната вредност на трансакции со платежни картички издадени од домашни издавачи на уреди лоцирани во земјата во 2019 година изнесува 200,3 милијарди денари и забележа годишен раст од 7,6%. Слично како и кај бројот на остварени трансакции со платежни картички издадени од домашни издавачи на уреди лоцирани во земјата, во 2019 забележуваме силен раст на плаќањата во трговијата од 18,7%. Овој пораст се должи како на растот на плаќањата со картички на интернет од 43%, така и на користењето на картичките на физичките места на продажба коешто порасна за 17,2%. Годишен раст од 4% е забележан кај трансакциите за повлекување готовина на

банкомати, додека, пак, депонирањето готовина бележи годишен пад од 3,7%. Притоа, иако преовладува употребата на платежните картички за повлекување готовина на банкомати (68%), се забележува тренд на зголемување на учеството на платежните картички за вршење на плаќања на уредите на физичките места на продажба, за сметка на намалувањето на нивното учество за повлекување на готовина во земјата за 2 п.п. во 2019 година во споредба со изминатата 2018 година. Учеството на платежните картички за вршење плаќања на виртуелните места на продажба и за депонирање готовина на банкомати и натаму е сè уште релативно ниско во 2019 година и изнесуваше 2% и 3%, соодветно.

Сличен тренд на зголемување на учеството на вредноста на трансакциите со платежни картички за плаќања на физичките места на продажба за сметка на намалување на учеството на повлекувањето готовина од банкомати се забележува и кај користењето на платежните картички издадени во странство на уреди лоцирани во земјата. Имено, во 2019 година беа остварени трансакции во вредност од 25,6 милијарди денари, при високо учество на трансакциите за повлекување готовина на банкомати (53%), но при забележлив тренд на намалување на нивното учество за 4 п.п., во споредба со 2018 година. Од друга страна, учеството на трансакциите со платежните картички за вршење плаќања на физички места во трговијата забележа годишен раст од 3 п.п. и достигна 45% во 2019 година. Исто така, се забележува умерен раст од 1 п.п. на учеството на трансакциите на виртуелни места на продажба (2%) во однос на 2018 година.

Графикон 5

Учество во вкупната вредност на трансакции со платежни картички

Извор: НБРСМ

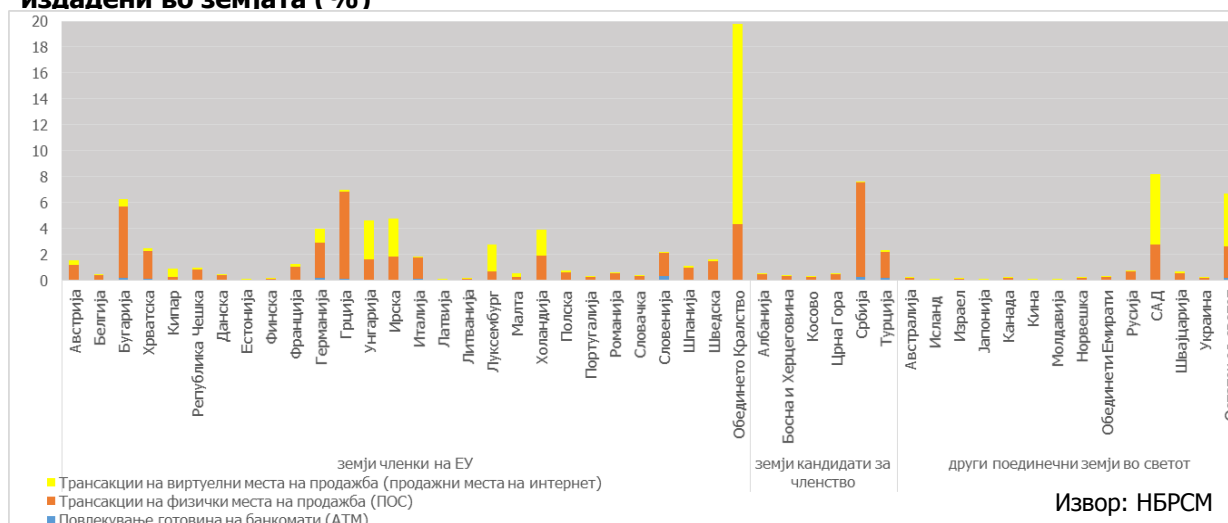
Вредноста на трансакциите со платежните картички издадени во земјата на уредите лоцирани во странство во 2019 година изнесуваше 17,7 милијарди денари. Притоа, се забележува висока употреба на платежните картички на физичките места на продажба во странство (учество од 57%), со умерен раст од 2 п.п. во однос на изминатата 2018 година, за сметка на намалувањето на учеството на повлекувањето на готовината на банкомати (8%) во 2019 година. Учеството на платежните картички за

вршење плаќања на виртуелните места на продажба во 2019 година е непроменето (35%) во споредба со изминатата 2018 година.

Анализата на **географските аспекти** на прекуграничните плаќања остварени со **платежни картички издадени во земјата на уредите лоцирани во странство** укажува дека имателите на картичките извршиле најголем број на трансакции на физички места на продажба во соседните земји, пред сè во Србија, Грција и Бугарија, при што релативно голем број трансакции се извршени и во Обединетото Кралство. Во однос на интернет-трговијата, најголем број трансакции на виртуелни места на продажба се извршени во Обединетото Кралство, по што следат САД, Унгарија и Ирска. Земји во коишто домашните картички најмногу се користеле за повлекување готовина се Словенија, Србија, Бугарија, Германија и Турција.

Графикон 6

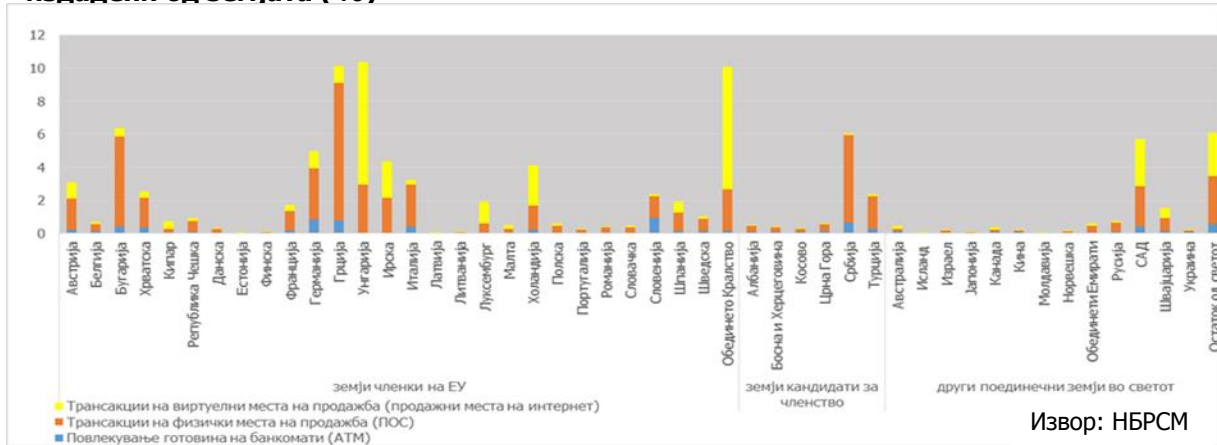
Учество во вкупниот број на трансакции на уреди опслужувани од страна на нерезидентни обезбедувачи на платежни услуги надвор од земјата со картички издадени во земјата (%)

Од аспект на вредноста на прекуграничните плаќања извршени со **платежни картички издадени во земјата на уредите лоцирани во странство**, слично како и кај бројот на извршените трансакции на овие уреди, најголема вредност на трансакции е остварена на физичките места на продажба, и тоа во земјите од регионот Грција, Бугарија и Србија, како и на виртуелните места на продажба, каде што преовладува вредноста на трансакциите извршени во Унгарија и Обединетото Кралство. Најголема вредност на трансакции за повлекување готовина со домашни картички е евидентирана во Словенија, Германија и Грција.

Графикон 7

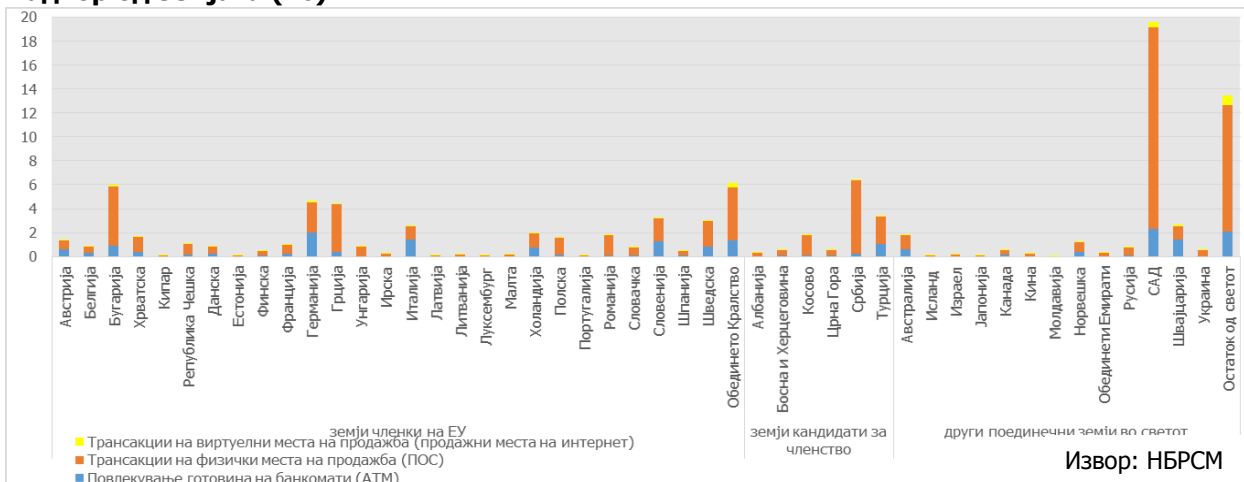
Учество во вкупната вредност на трансакции на уреди опслужувани од страна на нерезидентни обезбедувачи на платежни услуги надвор од земјата со картички издадени од земјата (%)

Најголемиот број од прекуграничните трансакции извршени со употреба на платежни картички издадени надвор од земјата се направени на физичките места на продажба во домашната економија со платежните картички издадени од САД, Србија, Обединетото Кралство и Бугарија, како и за повлекување готовина со платежните картички издадени во САД, Германија, Италија и Обединетото Кралство. Во однос на интернет-трговијата, каде што е остварен најмал број на трансакции со платежни картички, преовладува бројот на трансакции на виртуелни места на продажба со употреба на платежните картички издадени од САД и Обединетото Кралство.

Графикон 8

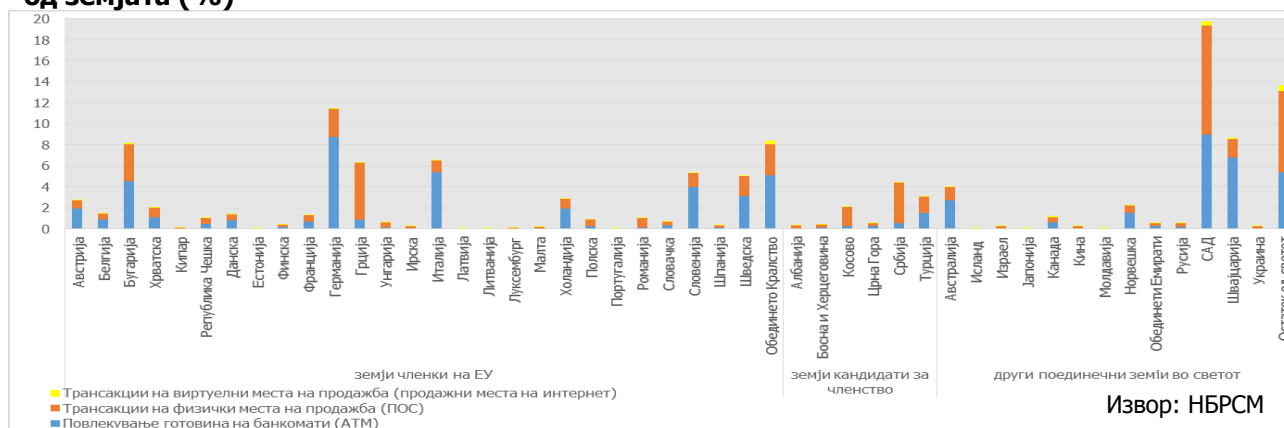
Учество во вкупниот број на трансакции на уреди опслужувани од страна на резидентни обезбедувачи на платежни услуги во земјата со картички издадени надвор од земјата (%)

Од аспект на вредноста на прекуграничните плаќања остварени со употреба на **платежни картички издадени надвор од земјата на уредите лоцирани во земјата** најголема вредност на трансакции е остварена за повлекување готовина на банкомати, и тоа со картичките издадени од САД, Германија и Швајцарија, како и на физичките места на продажба во земјата особено со картичките издадени од САД, Грција, Србија и Бугарија. Како и кај бројот на трансакциите остварени со платежни картички издадени надвор од земјата на уредите лоцирани во земјата, така и кај вредноста, најмалата вредност на трансакции е остварена на виртуелните места на продажба во земјата, и тоа повторно со најголема употреба на картичките издадени од САД и Обединетото Кралство.

Графикон 9

Учество во вкупната вредност на трансакции на уреди опслужувани од страна на резидентни обезбедувачи на платежни услуги во земјата со картички издадени надвор од земјата (%)

3. ПЛАТЕЖНА ИНФРАСТРУКТУРА

Вкупниот број трансакциски сметки во земјата отворени кај деловните банки на крајот на 2019 година изнесува 3,96 милиони, од кои 95,3% се на физички лица, додека остатокот од 4,7% се сметки на правни лица. Вкупниот број сметки достапни преку персонален сметач или друг уред за извештаи и/или плаќања (сметките овозможуваат увид во состојбата, а дел од нив и иницирање електронски плаќања) изнесува 1.228 илјади, односно 31% од вкупниот број трансакциски сметки. Учеството на бројот на сметките достапни за иницирање електронски плаќања во сметките коишто овозможуваат увид во состојбата на сметката изнесува 37,2% и бележи раст од 2

п.п. на годишна основа, предводено пред сè од порастот на бројот на сметките на правните лица (57,3% или пораст од 2 п.п. во однос на 2018 година).

Табела 3

Трансакциски сметки и депоненти

2019											
Трансакциски сметки			од кои:			од кои:			Вкупен број на депоненти		
			Сметки достапни преку ПС или друг за извештаи и/или плаќања			Сметки достапни преку ПС или друг уред за плаќања					
Вкупно	ФЛ	ПЛ	Вкупно	ФЛ	ПЛ	Вкупно	ФЛ	ПЛ	Вкупно	ФЛ	ПЛ
3,965,335	3,778,485	186,850	1,228,877	1,127,340	101,537	457,656	399,498	58,158	1,808,303	1,692,663	115,640
Процентуално учество од „Трансакциски сметки“			30.99%	29.84%	54.34%	11.54%	10.57%	31.13%			
Процентуално учество од „Сметки достапни преку ПС или друг уред за извештаи и/или плаќања“						37.24%	35.44%	57.28%	2.19	2.23	1.62
Сооднос со „Трансакциски сметки“											

Извор: НБРСМ

Бројот на блокирани трансакциски сметки на крајот од 2019 година изнесуваше 231,9 илјади, или 5,85% од вкупните трансакциски сметки (коишто се во сопственост на 108,2 илјади депоненти) и оствари годишен пад од 2,1% во однос на 2018 година. Од нив, 191,3 илјади блокирани сметки им припаѓаат на 80,6 илјади физички лица, при што се забележува умерен пад од 1,2% на годишна основа (наспроти 193,6 илјади блокирани сметки во сопственост на 82 илјади физички лица во 2018 година). Бројот на блокирани сметки на правни лица (40,6 илјади блокирани сметки во сопственост на 27,6 илјади правни лица) е намален за 5,9% во споредба со изминатата 2018 година.

Графикон 10

Годишни промени кај блокирани сметки (%)

Вкупниот број платежни картички на крајот на 2019 година изнесуваше 1,8 милиони картички и бележи годишен раст од 1,4%. Од вкупниот број платежни картички, 80% им припаѓаат на платежни картички со дебитна функција и 20% се картички со кредитна функција, задржувајќи го истото структурно учество како во претходните три години. Притоа, физичките и правните лица најмногу ги поседуваат картичките од брендот „виза“ (54%), по што следува брендот „мастер кард“ (42%), додека останатите брендови се релативно малку застапени (4%).

Во 2019 година, издавачите на платежни картички во земјата продолжија со примената на напредните технологии на коишто се заснова работењето со платежните картички во картички со картички со контактно-бесконтактната технологија (годишен раст на

Табела 4

Платежна инфраструктура за плаќања со картички

ПЛАТЕЖНА ИНФРАСТРУКТУРА	2016	2017	2018	2019
Вкупно картички со платежна функција	1,818,676	1,821,997	1,821,483	1,847,394
<i>од кои според функцијата на картичката</i>				
дебитна	1,443,022	1,447,425	1,449,241	1,474,423
кредитна	375,654	374,572	372,242	372,971
<i>од кои според брендот на картичката</i>				
Мастер кард	659,331	681,362	743,070	793,744
Виза	1,112,626	1,091,409	1,028,375	1,004,154
Останати брендови	79,243	76,512	69,983	66,329
<i>од кои според технологија на плаќања</i>				
контактни /безконтактни	252,851	498,199	757,161	979,576
Интернет	18,764	19,337	19,753	19,638
Банкомати	1,039	1,031	1,040	1,040
со функција за депонирање готовина	86	118	138	164
со функција на кредитен трансфер	256	280	290	355
Уреди за електронски трансфер на средства на физички места на продажба	34,826	31,995	31,542	31,644
контактни /безконтактни	12,056	15,807	18,492	19,981
Уреди на виртуелни места на продажба (интернет-продажни места)	711	832	871	1,020

Извор: НБРСМ

виртуелниот паричник интегрирајќи ја бесконтактната картичка со мобилната апликација.⁷ Со ваквата технолошка иновација, кога сите неопходни елементи за безбедно и ефикасно извршување на плаќањето се интегрираат со мобилната апликација, домашниот пазар на платежни услуги се збогатува со модерен, удобен и сигурен начин за извршување на плаќањата, којшто ја исклучува физичката употреба на пластичната платежна картичка.

За примена на бесконтактната технологија, паралелно со растот на бројот на контактнo-бесконтактните картички, забележлив е и годишен раст од 8% на бројот на инсталирани уреди на продажните места коишто покрај контактна поддржуваат и бесконтактна технологија, со што достигнуаа учество од 62,9% во вкупниот број уреди за електронски плаќања на физичките места на продажба на крајот на 2019 година (19.981 инсталиран контактнo-бесконтактен уред од вкупно 31.644 уреди за електронски трансфер на средства на физички места на продажба). Воведувањето на дигитализацијата на плаќањата во доменот на картичното работење доведе и до промена на навиките на плаќањата на физичките и правните лица, односно користење на придобивките на бесконтактната технологија, така што се зголеми бројот на плаќањата со контактнo-бесконтактните картички за 76% во 2019 година во однос на 2018.

контактнo/бесконтактните картички од 29% во однос на 2018 година), вклучително и замена на платежните картички чијшто рок сè уште не беше истечен, со што на крајот од 2019 година контактнo-бесконтактната технологија беше применета кај 53,2% од вкупно 1,8 милиони платежни картички во циркулација во земјата. Во 2019 година уште една банка го понуди

⁷ Во 2019 година вкупно две банки нудеа виртуелен паричник заснован врз интеграција на бесконтактната картичка со мобилната апликација.

Графикон 11

Годишни промени на бројот на платежни картички, уредите на физички места на продажба и бројот на трансакциите, според технологија на плаќањата(%)

Извор: НБРСМ

Зголемена понуда и употреба на современи дигитални уреди за вршење на плаќањата во 2019 година се забележува и кај банкоматите преку растот од 22,4% на бројот на банкомати со дополнителна функција за иницирање кредитен трансфер (355 банкомати), како и со годишно зголемување од 19% на бројот на банкоматите со дополнителна функција за депонирање готовина (164 банкомати).

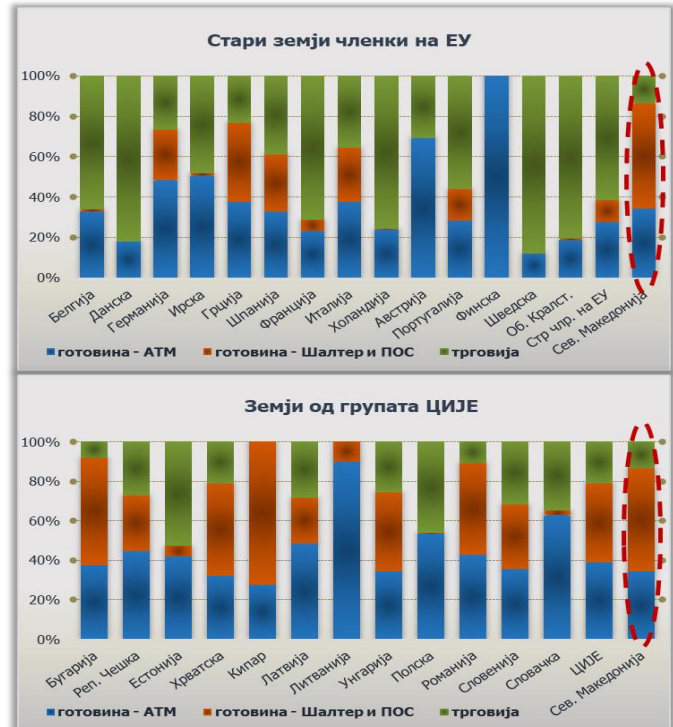
На крајот на 2019 година, со годишен раст од 11,4%, вкупниот број трговци во земјата коишто прифаќаат плаќања со платежни картички достигна 13.733, при што најголемо учество од 93,6% имаат трговците што ги прифаќаат на физичките места на продажба (12.858), додека, пак, 6,4% или 875 се трговци коишто ги прифаќаат плаќањата со картички на виртуелните места на продажба. Во споредба со минатата година, годишниот раст на бројот на трговци кои прифаќаат плаќања со картичка на виртуелни места на продажба е значително повисок (16,8%), во споредба со растот на трговците коишто прифаќаат плаќања со картичка на физички места на продажба (10,2%).

4. КОРИСТЕЊЕ ГОТОВИНА

Готовите пари во земјата може да се повлекуваат од банкоматите во земјата и на шалтерите на банките со платен налог или со употреба на платежна картичка на ПОС-терминал лоциран на шалтерот на банката. Во 2019 година трансакциите со платежни картички за повлекување готовина учествуваат со 87% (54% од шалтери и 33% од банкомати), додека трансакциите со платежни картички во трговијата учествуваат со 13% во вкупната вредност на трансакциите со платежните картички издадени во земјата на домашните уреди. Притоа, забележително е зголемување на учеството на вредноста на трансакциите со платежни картички во трговијата за 2 п.п. во 2019 година, во споредба со 2018 година, што укажува на значително тежнеење на населението кон поголемо користење на платежните картички во трговијата во земјата.

Графикон12

Учество во вкупната вредност на трансакции на резиденти на уреди лоцирани во земјата (во %)

Извор: НБРСМ и ЕЦБ

Сепак, употребата на платежните картички сеуште главно е насочена кон повлекување готовина во Република Северна Македонија, додека во старите земји членки на ЕУ најголемиот дел од вредноста на трансакциите со платежни картички издадени во земјата е во трговијата (61,7%), а подигнувањето на готовината учествува со 38,3% во вкупната вредност (27,8% од банкомати и 10,5% од шалтери и ПОС-терминали⁸). Како и во измината 2018 година, и во 2019 година Шведска е лидер во оваа група земји за користење платежни картички во трговија, со високи 88,1%. Од друга страна, земјите од групата ЦИЈЕ забележуваат, во просек, високо учество на готовината во вкупната вредност на трансакции со платежни картички издадени во земјата на банкомати (38,8%) и шалтери и ПОС-терминали (40%). Сепак, жителите на Естонија и

⁸ Подигнување готовина на уредите за електронски трансфер на средства на физичките места на продажба (ПОС-терминали) се користи во земјите од групата на старите земји членки на ЕУ и во групата земји од ЦИЈЕ, но не и во Република Северна Македонија.

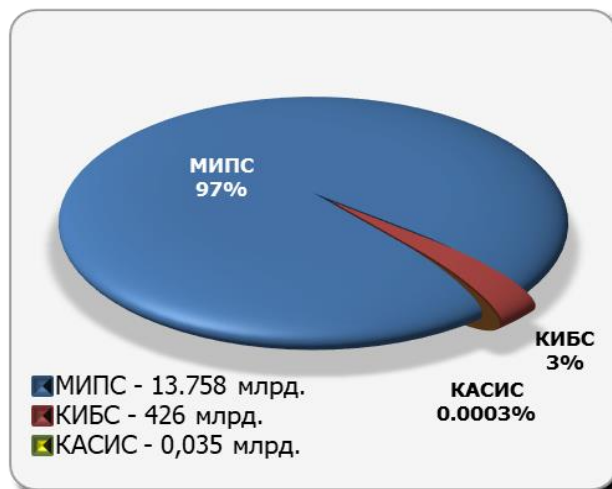
Полска релативно повеќе ги користат платежните картички во трговијата во споредба со останатите земји од групата ЦИЈЕ⁹.

5. ПЛАТНИ СИСТЕМИ ВО ЗЕМЈАТА

Во Република Северна Македонија плаќањата во денари се извршуваат преку повеќе платни системи преку кои се разменуваат информации и се порамнуваат трансакции со примена на анализирани платни инструменти. Платни системи преку кои се извршуваат плаќањата во земјата се Македонскиот интербанкарски платен систем – МИПС¹⁰, со којшто управува Народната банка, Клириншките интербанкарски системи – КИБС¹¹ и Интернационалниот картичен систем – КАСИС¹². Сите деловни банки имаат сметки кај Народната банка преку кои во рамките на МИПС ги порамнуваат меѓусебните трансакции, трансакциите со Народната банка и трансакциите со државата и државните органи. Покрај преку МИПС, плаќањата на износ до 1 милион денари може и вообичаено се извршуваат преку системите за мали плаќања КИБС и КАСИС.

Графикон 13

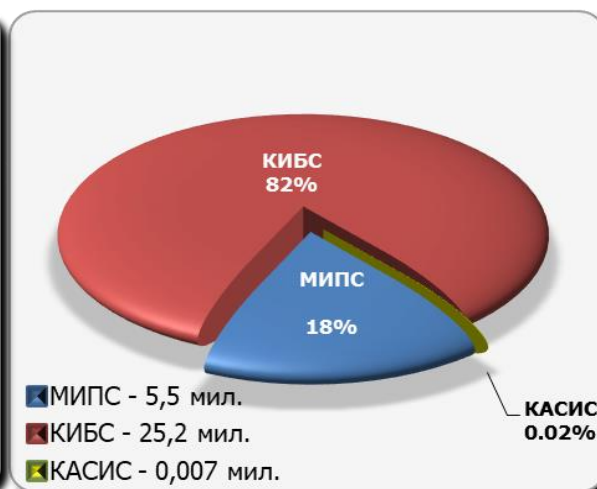
Учество на платните системи во вкупната вредност на трансакции во 2019 година (%)

Извор: НБРСМ

Графикон 14

Учество на платните системи во вкупниот број трансакции во 2019 година (%)

⁹ Во земјите од групата ЦИЈЕ најголемо учество на трансакциите со платежни картички во трговија во вкупната вредност на трансакциите на уреди лоцирани во земјата со платежни картички издадени во земјата се забележува кај Естонија (52,7%), додека најниско учество се забележува кај Бугарија (8,2%).

¹⁰ МИПС – Македонскиот интербанкарски платен систем е систем за бруто-порамнување во реално време (RTGS) на плаќањата и главно се користи за плаќањата со висока вредност и за итните меѓубанкарски плаќања.

¹¹ Клириншката куќа „Клириншки интербанкарски системи“ АД Скопје е оператор на системот за мултилатерално одложено нето-порамнување за обработка на мали плаќања, чиј износ не надминува 1.000.000 денари

¹² Интернационалниот картичен систем АД Скопје (КАСИС) претставува систем за мултилатерално одложено нето-порамнување на плаќањата со домашни брендови на платежни картички.

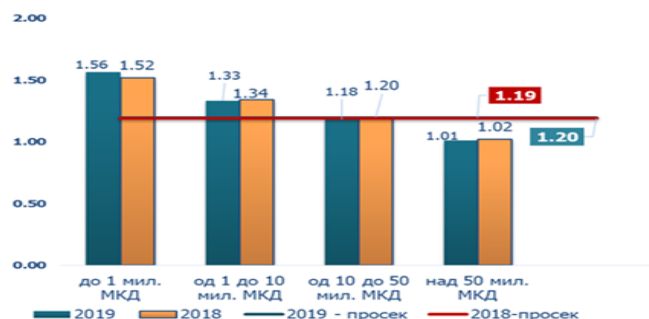
Во 2019 година, вкупната вредност на трансакциите во земјата преку платните системи достигна 14.185 милијарди денари, забележувајќи висок годишен раст од 82%¹³, при остварени 30,7 милиони трансакции, коишто остварија умерен годишен раст од 3%. Од аспект на вредноста на трансакциите, најголемиот дел се извршени преку платниот систем МИПС, и тоа 97%, додека, пак, останатиот дел од 3% од вкупните плаќања се извршени преку платниот систем КИБС. Незначителен дел е извршен преку преку платниот систем КАСИС. Ваквата распределба укажува на поволно распоредување на меѓубанкарските трансакции од аспект на вкупната вредност преку платните системи, имајќи предвид дека со тоа значително е намален ризикот на порамнување преку системите со одложено порамнување (КИБС и КАСИС). Во структурата на бројот на трансакции во истиот период, најголемо учество забележа платниот систем КИБС (82%), по што следуваат платните системи МИПС и КАСИС со 18% и 0,02%, соодветно.

Нето-порамнувањата на плаќањата преку платниот систем КИБС и платниот систем КАСИС се вршат на редовна основа преку системот за порамнување МИПС, којшто во 2019 година работеше 248 дена и овозможи целосна достапност за учесниците во системот од 100%.

6. НАДОМЕСТОЦИ ЗА КОРИСТЕЊЕ ПЛАТЕЖНИ КАРТИЧКИ

Во 2019 година, просечниот надоместок којшто издавачите на платежните картички¹⁴ (банките и другите финансиски институции) го наплатиле од трговците претставува 1,20% од вредноста на прометот, слично како во 2018 година кога просечниот надоместок изнесуваше 1,19%. Сепак, забележани се одредени мали поместувања кај надоместокот во зависност од големината на прометот на трговецот наплатен со платежна картичка, но и натаму постои голема надоместокот за највисокиот и најнискиот промет по вредност. Притоа, намалување на надоместоците се забележува речиси кај сите категории, и тоа кај трговците со висок годишен промет од 10 до 50 милиони МКД (0,02 п.п.), понатаму кај трговците со

Графикон 15
Надоместоци на продажното место по прагови на промет (%)

Извор: НБРСМ

разлика помеѓу

¹³ Високиот годишен раст на вредноста на прометот е резултат на зголемено пласирање депозити преку ноќ од страна на банките кај НБРСМ коишто се порамнуваат во МИПС.

¹⁴ Издавачи на платежни картички во Република Северна Македонија се банките и „Динерс клуб интернационал Мак“ ДООЕЛ Скопје, како финансиско друштво за финансиска активност за издавање и администрирање кредитни картички. „Динерс клуб интернационал“ е тристрана платежна шема којашто самата дава услуги на прифаќање трансакции и услуги на издавање платежни картички.

промет над 50 милиони МКД (за 0,01 п.п.) и кај трговците со промет од 1 до 10 милиони МКД исто така за 0,01 п.п. Пораст кај надоместокот е забележан единствено кај трговците со годишен промет понизок од 1 милион за 0,04 п.п.

Графикон 16
Надоместоци на продажното место по вид на дејност на трговецот (%)

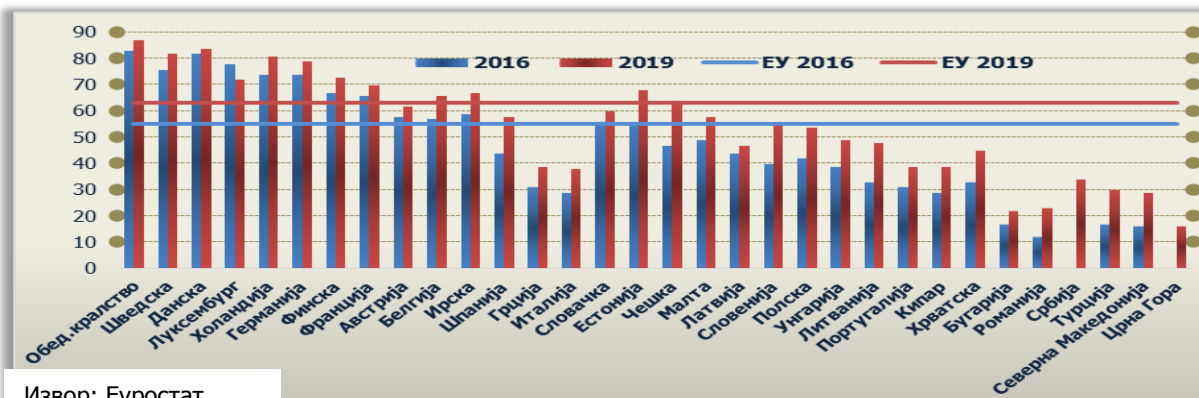

Од аспект на дејноста на трговецот, **највисок надоместок и натаму се наплатува за услугите од „државните институции“ (1,70%) и „електронската трговија“ (1,63%).** Од друга страна, и во 2019 година исто како и во 2018 година, најнизок е надоместокот кај „бензиските станици“ (0,88%), додека другите дејности коишто бележат надоместоци под просечниот надомест (1,20%) во 2019 година се: „фармација“ и „ИТ и бела техника“, двете со по 1,10% и „прехранбени производи“ (1,12%). Во споредба со 2018 година, анализата покажува дека дејноста со највисоко зголемување на надоместокот се „игрите на среќа“ (0,11 п.п.), додека, пак, највисоко намалување на надоместокот е забележано кај дејноста „електронска трговија“ (0,29 п.п.) и „државни институции“ (0,18 п.п.).

7. ТРЕНДОВИ КАЈ ИНТЕРНЕТ-ТРГОВИЈАТА

Во современиот свет и бизнисот во кој преовладуваат глобализацијата на пазарот и економската регионализација, модерните информатичките технологии и дигитализацијата играат многу важна улога. Трендот на дигитализација е особено присутен во платежната сфера придонесувајќи за зголемување на плаќањата, не само на европско и светско ниво, туку и во Република Северна Македонија.

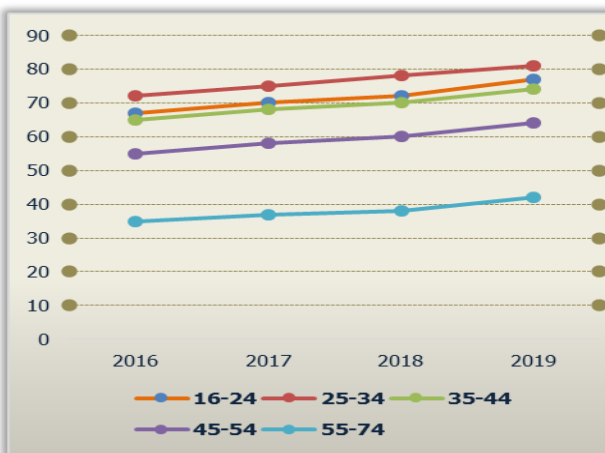
Графикон 17
Корисници кои нарачале стоки/услуги на интернет во последните 12 месеци (%)

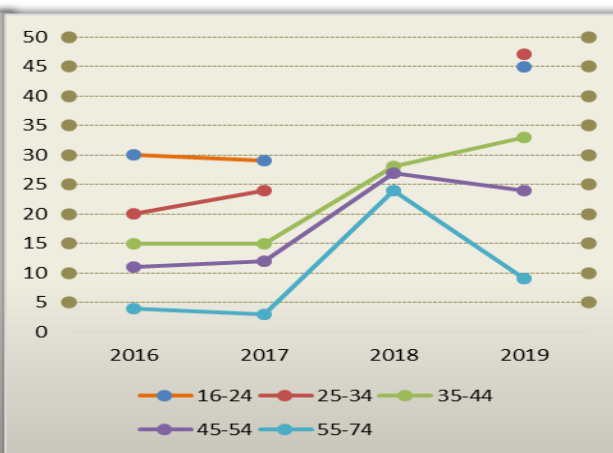
Резултатите од истражувањето во делокругот на интернет-трговијата ¹⁵ во 2019 година, спроведено во земјите членки на ЕУ и неколку земји коишто не се членки на ЕУ, откриваат дека купувањето преку интернет станува сè позастапено. **Во изминатиот четиригодишен период (2016-2019 година), се забележува зголемување на учеството на населението во ЕУ кое купува преку интернет за 8 п.п. и достигнува 63% од населението кое користело интернет во 2019 година. Позитивни тенденции се забележуваат и во Република Северна Македонија, каде што процентот на население кое користи и купува преку интернет се зголемува од 16% во 2016 година на 29% во 2019 година.**

Интернет-купувањата забележуваат пораст кај сите возрасни групи. Во ЕУ, возрасните групи од 25 до 34, 16 до 24 и 35 до 44 години имале највисок процент на интернет-купувачи (со 81%, 77% и 74%, соодветно), додека во земјата најмногу купувале преку интернет лицата во рамките на возрасната група од 25 до 34 и од 16 до 24 години (со 47% и 45%, соодветно). Повозрасните лица, а особено оние во возрасната група од 55 до 74 години, купувале многу помалку на интернет, што е особено забележително во земјата каде што нивното учество е 9%.

Графикон 18
Интернет-корисници во ЕУ кои купувале производи/услуги за лични потреби по групи на возраст (%)

Графикон 19
Интернет-корисници во РСМ кои купувале производи/услуги за лични потреби по групи на возраст (%)

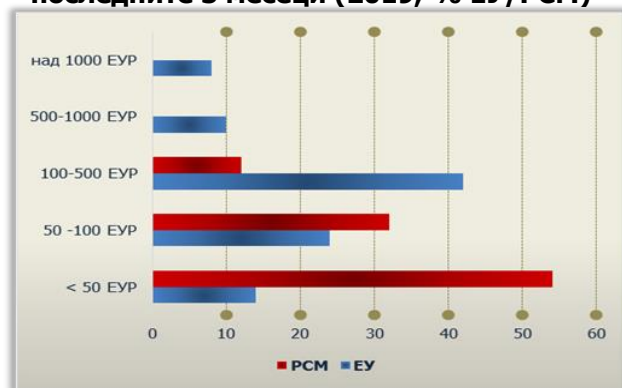
Извор: Еуростат

¹⁵ Податоците за Република Северна Македонија и земјите од ЕУ се добиени од официјалната база на податоци на Еуростат.

Населението во Република Северна Македонија купува поретко и троши помалку парични средства на интернет во споредба со земјите од ЕУ. Најголемиот број од купувачите преку интернет во Република Северна Македонија (64%), направиле 1 до 2 купувања во 2019 година, додека 27% од населението направиле купување преку интернет од 3 до 5 пати. Во ЕУ, пак, купувањата во категориите 1 до 2 пати и 3 до 5 пати учествуваат со 32% и 34%, соодветно. Најголемиот дел од населението во Република Северна Македонија потрошило помалку од 50 евра за купување стоки и услуги на интернет, додека, пак, најголем дел од населението во ЕУ потрошило помеѓу 100 и 500 евра.

Графикон 20

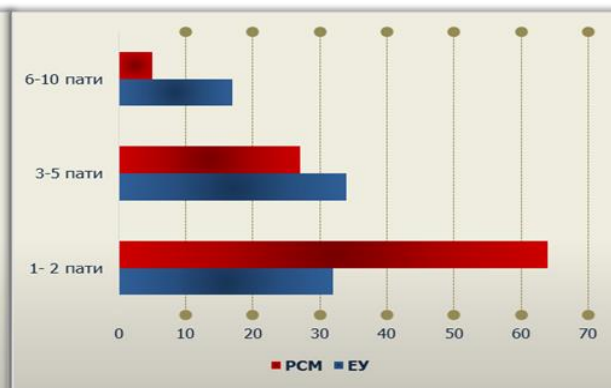
Висина на паричните средства потрошени за интернет-купувања во последните 3 месеци (2019, % ЕУ/PCM)

Извор: Еуростат

Графикон 21

Број на интернет-купувања во последните 3 месеци (2019, % ЕУ/PCM)

Од аспект на видот на стоките и услугите, населението во Република Северна Македонија најмногу купувало облека и спортска опрема на интернет, додека во ЕУ постои поголема разновидност на стоките и услугите коишто се купувале преку интернет (облека и спортска опрема, патувања и хотелски аранжмани, производи за домаќинство, билети за настани, книги, списанија и весници и сл.).

Населението од Република Северна Македонија најмногу купувало од интернет-трговци во националната економија (20%) и интернет-трговците надвор од ЕУ (15% во 2019 година), што претставува зголемување за 14 п.п., односно 4 п.п. соодветно, во однос на 2016 година. Од друга страна, најголемиот процент од населението во ЕУ купувало од интернет-трговци во националната

Графикон 22

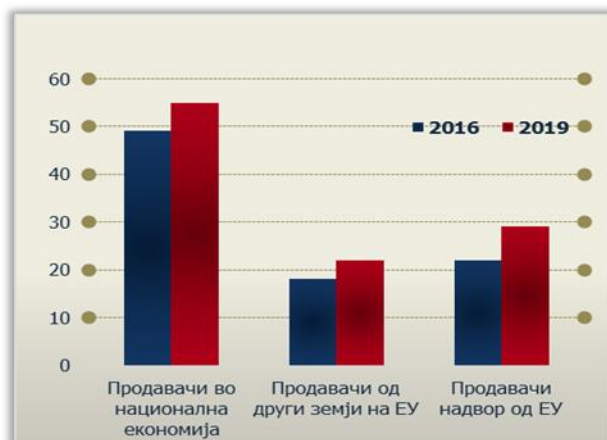
Интернет купувања од аспект на видот на стоките и услугите (2019, % ЕУ/PCM)

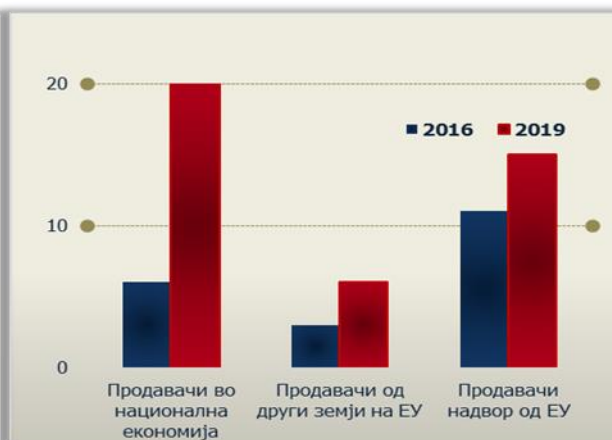
Извор: Еуростат

економија (55% во 2019 година). Сепак, се забележува и мал пораст на населението кое купувало од интернет-трговци во други земји на ЕУ и надвор од ЕУ во споредба со 2016 година.

Графикон 23
Национални и прекугранични интернет-купувања на населението од ЕУ (%)

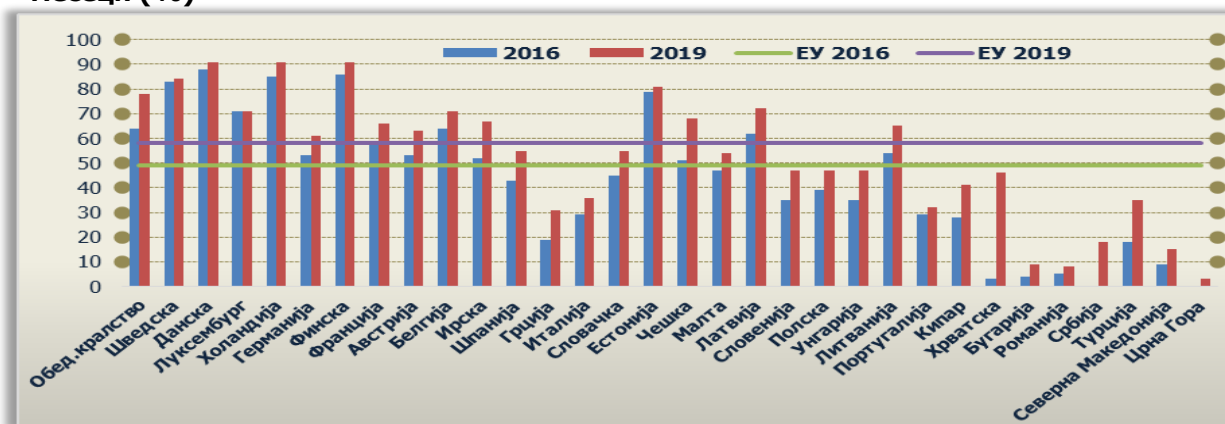
Графикон 24
Национални и прекугранични интернет-купувања на населението од РСМ (%)

Извор: Еуростат

Населението во рамките на ЕУ, покрај тоа што го користи интернетот за трансакции за електронска трговија, ги користи и придобивките на интернет-банкарство. Па, така, во изминатиот четиригодишен период е забележан нагорен позитивен тренд на зголемување на бројот на корисници на интернет-банкарството за 9 п.п. во 2019, во однос на 2016 година и достигнува 58% од населението коешто користело интернет за интернет-плаќања на ниво на ЕУ. **Слични тенденции се забележуваат и во Република Северна Македонија, каде што процентот на население кое користи интернет-банкарство се зголемува од 9% во 2016 година на 15% во 2019 година.**

Графикон 25
Корисници кои користеле интернет за електронско банкарство во последните 3 месеци (%)

Извор: Еуростат